

BURSA EKONOMİSİNİN 2003 YILI DEĞERLEMESİ

Prof.Dr.Ali CEYLAN

1.GİRİŞ

Bilindiği gibi,dünya ekonomisi son 3-4 yıldır ciddi anlamda büyüme sancuları çekmektedir. Bu anlamda, ABD ekonomisindeki yavaşlama devam etmekte,AB ülkeleri ve Japon ekonomisi durgunluktan çıkmaya çalışmaktadır. Uzak Doğu aslanları krizin etkilerini atlatma çabası içerisinde görülmektedir. Bütün bu olumsuz göstergelere karşılık, Çin ekonomisi hızlı bir büyüme eğilimi içerisindedir. Çin ekonomisindeki hızlı büyüme, bir çok gelişmekte olan ülkeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Çin ekonomisindeki hızlı büyümeden olumsuz yönde etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türk ekonomisi bütün sektörler olarak Çin' deki gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmektedir. Özellikle tekstil sektörü Çin' deki gelişmelerden ciddi anlamda rahatsızdır. Gelişmeler bu şekilde devam eder ve gerekli önlemler alınmazsa,Çin karşısında başta tekstil sektörümüz olmak üzere bir çok sektörümüz varlığını sürdüremeyecektir. Çin'e karşı rekabette işletmelerin birleşerek veya tek başlarına mücadele etmeleri mümkün değildir. Çin, özellikle işgücünün ucuzluğu açısından çok büyük bir rekabet üstünlüğüne sahiptir. Bu nedenle,bir devlet politikası çerçevesinde işletmelerin küresel rekabete karşı korunmaları gerekmektedir.

Öte yandan,bir çok Avrupa şirketi de işletmelerimiz, için çok ciddi bir haksız rekabet oluşturmaktadır. AB ve ABD kökenli çok uluslu şirketler,ellerindeki finans,patent,know-how,tasarım ve benzeri araçları,işletmelerimizin rekabet güçlerini zayıflatmak için kullanmaktadırlar.

Dünya'da kredi maliyetleri hızla düşmesine rağmen durgunluk devam etmektedir. Ülkemizde ise,kredi maliyetleri hala çok yüksektir. Kredi maliyetlerindeki yüksekliğin en önemli nedenlerinden birisi, devletin aşırı borçlanma ihtiyacı yanında, finansal sistemimizin yaralarını hala tam olarak saramamış olması ve banka sayısının fazla olmasıdır. Finansal sistemin zayıflığı nedeniyle, sermaye piyasasının fon sağlamada etkin bir konuma gelememesi,kısa vadeli kredi maliyetlerinin artmasını teşvik etmektedir. Buradaki temel sorun ise, ülkemizdeki sosyal,politik ve ekonomik risklerin azalmasına karşın,dünyada diğer ülkelerdeki mevcut risklere göre hala daha yüksek olmasıdır.

2003 yılında komşumuz Irak'taki gelişmeler ekonomimizi fazla etkilememiştir.

Son 3 yıl dikkate alındığında bütün olumsuzluklara rağmen Türk ekonomisinin büyüme sürecine girmiş olduğu görülecektir.

Devlet küçülme sürecine girer ,popülist politikalar terk edilir ve özelleştirmeler hızla yapılırsa,ekonomik büyüme devam eder. Büyüme açısından en önemli konunun sürdürülebilir bir büyüme hızını yakalamak olduğunu belirtmek gerekir.

Bursa'daki 250 şirket sıralamasında, tekstil ve konfeksiyon sektöründe faaliyet gösteren şirket sayısı,2002 yılında 102 iken,bu sayı 2003 yılında 82 ye düşmüştür. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün 250 firma içerisindeki payı da aynı şekilde %40.8'den,%32.8'e düşmüştür. Başka bir deyişle,250 firma içerisindeki,tekstil şirketlerinin sayısı,bir önceki yıla göre %58 oranında azalmıştır. Geçmiş yıllara bakıldığında Bursa'da tekstil ve konfeksiyon sektörünün payı hızla azalmaktadır. Başka bir deyişle,Bursa tekstil şehri olma özelliğini hızla kaybetmektedir. Bunun nedeni, Çin başta olmak üzere,gelişmekte olan bazı ülkelerde tekstil sektöründeki gelişmeler ve girişimcilerimizin değişime ayak uydurmadaki sorun

landır. Bu gelişmenin önümüzdeki yıllarda da devam edeceği söylenebilir. Bu nedenle, tekstil sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin, tasarım ve yeni mamül, akıllı giysi ağırlıklı bir politika izlemeleri ve devletten de yeni politikalar çerçevesinde destek istemeleri gerekmektedir.

Bursa'daki 2003 araştırma sonuçlarını şirket sayısı açısından değerlendirdiğimizde, ikinci sektör konumunda otomotivana ve yan sanayi gelmektedir. Otomotiv sektörü şirket sayısı açısından, bir önceki yıldaki konumunu 2003 yılında da korumuştur. Bu açıdan Bursa ekonomisinin gelecekteki bir numaralı sektörünün, otomotivana ve yan sanayi olacağını rahatlıkla söylemek mümkündür.

Şirket sayısı açısından, Bursa'daki üçüncü sektör, gıda, tarım ve hayvancılık sektörüdür. Bu sektörde 2002 yılında 29 olan şirket sayısı, 2003 yılı araştırma sonuçlarına göre, 34'e çıkmıştır.

Diğer bir sektör olan, makine ve metal sektöründeki firma sayısı ise, olumlu bir seyir izleyerek 15 firmadan 19 firmaya çıkmıştır.

Bursa'da araştırma kapsamına giren 4 sektörün toplam istihdam içerisindeki payları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1: Sektörlerin istihdam içerisindeki payları

Sektörler/Yıllar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tekstil ve Konfeksiyon	46%	48%	37%	45%	52%	49%	%46
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	19%	24%	28%	28%	29%	26%	%27
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	8%	7%	11%	9%	9%	9%	%12
Makine ve Metal	9%	7%	11%	9%	10%	6%	%6

Tablodan görüldüğü gibi, bir önceki yıla göre genel olarak istihdamda açısından çok önemli bir değişiklik olmamıştır. Tekstil sektörü örnek yoğun bir sektör olarak, istihdamın %46'sını gerçekleştirmiştir. Geçen yıla göre, tekstilin istihdam ettiği personel sayısı %3 oranında azalmıştır. Büyüyen sektör konumundaki otomotivana ve yan sanayinin, istihdamdaki payı ise %1 artarak, %27 olmuştur. Otomotiv sektöründe istihdamdaki az artışın nedeni, otomotivin ileri teknoloji kullanması olarak açıklanabilir. Gıda tarım ve hayvancılık sektöründeki %3'lük istihdam artışı sevindiricidir.

Türkiye'nin en önemli sorunu işsizliktir. Türkiye ekonomisi işsizlik sorununu çözemezse sağlıklı bir yapıya kavuşamaz. Bu nedenle, başta tekstil olmak üzere örnek yoğun sektörler teşvik edilmelidir.

2. BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN BAŞLICA FİNANSAL SORUNLARI

Bursa'da faaliyet gösteren en büyük 250 firmanın oranlar aracılığıyla değerlendirmesi yapılırken, son 6 yılın genel eğilimi dikkate alınmıştır.

2003 yılında bir önceki yıla göre, öz sermaye, net aktif ve karlılık oranlarında belirgin artışlar saptanmıştır.

Tablo: Şirketlerin 2002 yılına göre, \$ bazlı olarak, öz sermayelerindeki artış

Tekstil ve Konfeksiyon	39%
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	57%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	50%
Makine ve Metal	43%

Tablo: Şirketlerin 2001 yılına göre, \$ bazlı olarak, net aktiflerindeki artış

Tekstil ve Konfeksiyon	9%
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	10%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık:	8%
Makine ve Metal	33%

Yapılan araştırmanın en ilginç sonuçlarından birisi de şirketlerin öz sennayelerindeki çok önemli artışlardır. Özellikle gıda ,makine ve metal sanayilerindeki öz sennaye artışı oldukça fazladır. Bu durum işletmelerin sennaye yapılanm güçlendirdiklerini göstermektedir. Güçlü sennaye yapısı şirketlerin krizlere karşı dayanıklılıklarını da arttıracaktır. Öz sennaye artışlarının çok önemli bir bölümünün net aktifler için kullanıldığı görülmektedir. Bu veriler, işletmelerin iyileştinme başta olmak üzere yeni yatırımlar yaptıklarını göstermektedir. Bu anlamda en çok yatırımın makine ve metal sektörü de yapıldığı görülmektedir.

Öz sennaye ve net aktiflerdeki artış, şirketlerimizin sennaye yapılarına önem verdiklerini ve büyümelerini öz ~aynakla karşılamaya çalıştıklarını göstermektedir. Krizlere karşı dayanıklılık: açısından, bu veriler olumlu olarak yorumlanmalıdır.

2.1 ÖZ SERMAYE İNET AKTİF ORANI

Bu oran, işletmenin net aktiflerini ne oranda öz sennaye ile finanse ettiğini göstermektedir.

Tablo 2 : Öz Sermaye i Net Aktifler Oranı

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	43%	40%	52%	46%	41%	30%
1998	42%	37%	48%	49%	33%	44%
1999	36%	28%	49%	40%	33%	27%
2000	39%	27%	49%	52%	28%	49%
2001	36%	24%	44%	47%	41%	41%
2002	45%	31%	47%	52%	43%	50%
2003	52%	40%	68%	56%	35%	58%

Bilindiği gibi,öz sennaye İnet aktifler oram, işletmelerin aktiflerini ne oranda öz sennaye ile finanse ettiklerini gösterir. Tablodan görüleceği gibi,2001 yılında 250 şirket için,%36 olan oran,2003 yılında hızla artarak, %52'ye yükselmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, söz konusu oramn yüksek olması, işletmeler açısından olumludur. Bu açıdan en iyi oranın otomotivana ve yan sanayinde olduğunu belirtmek gerekir.

2.2 NET AKTİF DEVİR HIZIORANI (SATIŞLAR/NET VARLIKLAR)

Net aktif devir hızı,net aktiflerin bir yılda kaç defa paraya dönüştüğünü gösteren bir orandır.

Tablo 3 : Net Aktif Devir Hızı Oranı

Yıllar	250 Finna Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	1,46	1,40	1,92	1,05	1,50	1,29
1998	1,32	0,33	1,95	1,77	1,39	2,32
1999	1,38	0,97	2,08	0,99	1,05	1,18
2000	1,28	0,89	1,89	1,06	1,21	0,95
2001	1,27	1,05	1,61	0,95	1,38	1,19
2002	1,46	1,09	1,55	0,97	1,73	1,04
2003	1.49	1.11	2.08	1.09	1.71	1.17

İşletme yöneticilerinin ellerindeki kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanma eğilimi sürdürdükleri araştırma sonuçlarından açıkça görülmektedir. Kaynaklarını en etkin kullanan sektör olarak,otomotiv ana ve yan sanayi sektörü,bir önceki yıla göre % 1.55 oranından %2.08 oranına ulaşarak çok önemli bir gelişme göstermiştir. Bu sonucun nedeni,net varlıklar sabit iken,satışlardaki hızlı bir artıştır.

2.3 ÖZ KAYNAK DEVİR HIZI (SATIŞLAR /ÖZ SERMAYE)

Öz kaynak devir hızı,işletmelerin öz kaynaklarını ne kadar etkin kullandıklarını gösteren bir orandır.

Tablo 4 : Öz kaynak Devir Hızları

Yıllar	250 Finna Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	3,37	3,79	3,69	2,29	3,69	4,30
1998	3,16	2,49	4,09	2,39	4,15	2,70
1999	3,83	3,42	4,37	2,46	3,13	4,20
2000	3,26	3,22	3,80	2,02	4,33	1,94
2001	3,54	4,28	3,70	2,04	3,40	2,91
2002	3,74	3,49	3,28	1,84	4,02	2,07

Bursa ekonomisindeki en önemli gelişmelerden birisi de kaynak kullanımındaki etkinliktir. Öz kaynak devir hızlarına bakıldığında, geçmiş yıllara göre öz kaynakların çok etkin kullanıldığı görülmektedir .Araştırmaya konu olan 250 şirketin öz kaynak devir hızları 3.54'den 3.74'e çıkmıştır. Ancak,öz kaynak devir hızı tekstil sektöründe 4.28'den 3.49'a düşmüştür. Bunun nedeni,tekstil sektörünün aşırı rekabet nedeniyle satışlarını arttıramaması veya değişime ayak uyduramaması olarak açıklanabilir.

2.2 NET AKTİF DEVİR HIZI (SATIŞLAR/NET VARLIKLAR)

Net aktif devir hızı, net aktiflerin bir yılda kaç defa paraya dönüştüğünü gösteren bir orandır.

Tablo 3 : Net Aktif Devir Hızı Oranı

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	1,46	1,40	1,92	1,05	1,50	1,29
1998	1,32	0,33	1,95	1,77	1,39	2,32
1999	1,38	0,97	2,08	0,99	1,05	1,18
2000	1,28	0,89	1,89	1,06	1,21	0,95
2001	1,27	1,05	1,61	0,95	1,38	1,19
2002	1,46	1,09	1,55	0,97	1,73	1,04
2003	1.49	1.11	2.08	1.09	1.71	1.17

İşletme yöneticilerinin ellerindeki kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanma eğilimi sürdürdükleri araştırma sonuçlarından açıkça görülmektedir. Kaynaklarını en etkin kullanan sektör olarak, otomotiv ana ve yan sanayi sektörü, bir önceki yıla göre % 1.55 oranından %2.08 oranına ulaşarak çok önemli bir gelişme göstermiştir. Bu sonucun nedeni, net varlıklar sabit iken, satışlardaki hızlı bir artıştır.

2.3 ÖZ KAYNAK DEVİR HIZI (SATIŞLAR İÖZ SERMAYE)

Öz kaynak devir hızı, işletmelerin öz kaynaklarını ne kadar etkin kullandıklarını gösteren bir orandır.

Tablo 4 : Öz kaynak Devir Hızları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	3,37	3,79	3,69	2,29	3,69	4,30
1998	3,16	2,49	4,09	2,39	4,15	2,70
1999	3,83	3,42	4,37	2,46	3,13	4,20
2000	3,26	3,22	3,80	2,02	4,33	1,94
2001	3,54	4,28	3,70	2,04	3,40	2,91
2002	3,74	3,49	3,28	1,84	4,02	2,07

Bursa ekonomisindeki en önemli gelişmelerden birisi de kaynak kullanımındaki etkinliktir. Öz kaynak devir hızlarına bakıldığında, geçmiş yıllara göre öz kaynakların çok etkin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmaya konu olan 250 şirketin öz kaynak devir hızları 3.54'den 3.74'e çıkmıştır. Ancak, öz kaynak devir hızı tekstil sektöründe 4.28'den 3.49'a düşmüştür. Bunun nedeni, tekstil sektörünün aşırı rekabet nedeniyle satışlarını arttıramaması veya değişime ayak uyduramaması olarak açıklanabilir.

2.4 KARLILIK ORANLARI (ZARAR/KAR)

Karlılık oranları,işletmelerin başarılarının ölçülmesinde kullanılan önemli bir ölçüttür.

Yıllar	Zararlıkar oranı
1997	1%
1998	31%
1999	51%
2000	22%
2001	49%
2002	18%
2003	0%

Şirketlerin amacı,kısa dönemde kar etmek,orta ve uzun dönemde ise büyüme. Bu açıdan bakıldığında,Bursa' da 2003 yılındazarar eden firma yoktur. Bu durum,Bursa ve Türk ekonomisi açısından olumlu bir gelişmedir.

2.5 SATIŞLARIN KARLILIGI (V.ÖK/SATIŞLAR)

Satışların karlılığı,bir işletmenin vergi öncesi karının satışlara bölünmesi ile bulunur. Bu oran, işletmenin satışları üzerinden vergi öncesi ne kadar kar elde ettiğini gösterir.

Tablo 5 : Satışlar Üzerinden Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	8,3%	3,9%	13,1%	10,8%	7,3%	12,6%
1998	4,4%	0,2%	6,4%	7,6%	4,4%	6,2%
1999	2,8%	0,5%	5,4%	0,2%	4,8%	0,3%
2000	6,3%	1,0%	12,0%	1,0%	3,0%	3,0%
2001	3,7%	1,6%	9,7%	2,9%	1,1%	1,8%
2002	5,7%	3,6%	6,0%	4,5%	3,9%	8,7%
2003	6.0%	4.3%	7.9%	6.4%	2.3%	6.4%

Bir önceki yıla göre, satışlar üzerinden karlılık oranlarında artıştendi görülmektedir. Satışlar üzerinden karlılıkta en önemli artış,birinci olarak otomotivana ve yan sanayinde görülmekte,ikinci olarak ise makine ve metal sanayilerinde görülmektedir.

2.6. ÖZ SERMAYE KARLILIGI (V.Ö.K/ÖZ SERMAYE)

Öz sermaye karlılığı,vergi öncesi karın,öz sermayeye oranlanması ile bulunur. Bu oran öz sermaye üzerinden ne kadar kar elde edildiğini gösterir. Öz sermaye karlılık oranları Tablo 6 'da gösterilmiştir.

Tablo 6 : Öz sermaye Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	28,0%	13,8%	48,6%	24,9%	26,6%	54,3%
1998	14,0%	5,0%	26,3%	18,2%	18,6%	31,7%
1999	10,7%	1,9%	23,3%	0,5%	15,1%	1,3%
2000	20,0%	3,0%	46,0%	3,0%	12,0%	6,0%
2001	13,0%	7,4%	36,0%	6,0%	4,0%	5,0%
2002	14,1%	12,6%	19,7%	8,3%	15,6%	18,1%
2003	17.5%	12.0%	24.2%	12.3%	11.5%	13%

Öz sennaye karlılık oranları, satışlar üzerinden karlılık oranları ile paralellik göstermektedir. Araştırma konusu olan şirketler için, ortalama öz sennaye karlılık oranı,2002 yılında %14.1 iken,2003 yılında % 17.5 olmuştur. Tabloya bakıldığında öz sennaye karlılık oranlarındaki artışın otomotiv ve makine sektörlerinden kaynaklandığı görülecektir. Bu açıdan 2003 yılı için, otomotiv ana ve yan sanayi ile makine ve metal sanayilerinin diğer sektörlerle göre daha başarılı bir yıl geçirdikleri söylenebilir.

2.7 AKTİF KARLILIGI (V.Ö.K./TOPLAM AKTİFLER)

Aktif karlılığı,işletmelerim aktifleri, üzerinden elde ettikleri kar oranını gösterir. Bu oran,vergi öncesi karın, toplam aktiflere bölünmesi ile bulunur.

Tablo 7 : Aktif Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	12,2%	5,5%	25,2%	11,4%	11,0%	16,3%
1998	5,8%	0,1%	12,6%	8,9%	6,0%	14,4%
1999	3,8%	0,5%	11,3%	0,2%	5,0%	0,3%
2000	11,0%	1,0%	23,0%	1,0%	3,0%	3,0%
2001	4,7%	1,6%	16,0%	2,8%	1,6%	2,1%
2002	7,7%	3,9%	9,3%	4,3%	6,7%	9,1%

Bursa' daki 250 işletmenin aktif karlılık oranları ortalaması,2002 yılında %7.7 iken,2003 yılında %9.1 oranına yükselmiştir.

3. SONUÇ

Araştınna sonuçlarına göre, tekstil sektörünün gidişi olumlu değildir. Küresel rekabet ilk planda tekstil sektörünü daha fazla etkilemiş görülmektedir. Bu nedenle, devlet,sanayi,üniversite işbirliği ile küresel rekabete karşı önlemler alınmalıdır. Bursa'da üniversite bünyesinde Teknopark bir an önce kurulmalıdır. Ayrıca,sanayiye temsil eden kuruluşlar, üniversite ve devlet kurumlarıyla işbirliği yaparak,üyeleri ne, tasarım, ürün geliştinne,patent,iyileştinne,akıllı giysi üretme ve ileri teknoloji kullanmaya yönelik eğitim çalışmalarını en kısa zamanda başlatmalıdır.

Araştınna ile ilgili 6 yıllık verilere bakıldığında,Bursa'da faaliyet gösteren şirketlerin,2002 yılından itibaren iyileşme trendine girdiklerini ve söz konusu trendi 2003 yılında da sürdürdüklerini göstermektedir. Araştınnanın en önemli sonuçlarından birisi,kriz sonrası,finnaların öz sennaye ve net aktif toplamalarını arttınna eğilimine girdiklerini göstermektedir. Bu trend ülke ekonomisi açısından da çok önemli ve yararlı bir gelişmeyi göstermektedir.

Irak krizi ,ekonomimizi olumsuz yönde fazla etkilememiştir.

Bursa'daki işletmelerin gelecekteki perfonnanslarını arttınnanın en iyi yolu, ihracat ağırlıklı politikalara ağırlık venektir. Bunun için, verimliliği artırıcı çalışmalara ara veneden devam etmek gerekmektedir.

Küresel rekabetin arttığı günümüzde,işletme yöneticileri,araştınna geliştinne ve markalaşma çalışmalarına ağırlık vennek zorunadırlar.

Tekstil sektörü hariç,Bursa'daki diğer şirketlerin iyi bir gelişim süreci içerisinde olduğunu söyleyebiliriz.